

CZU 821.135.1(478).09=135.1

ALEXE RĂU – FILOSOFUL ȘI POETUL VIZIONAR

Dr., conf. univ. Lidia KULIKOVSKI

L-am cunoscut pe Alexe Rău... e puțin a spune. Noi am muncit împreună, discutam problemele domeniului împreună, ne destăinuiam problemele personale, ne respectam și apreciam reciproc, elaboram proiecte, politici, aduceam carte în limba română, mergeam prin reforme împreună într-o perioadă foarte dificilă de Renaștere Națională, într-o penurie financiară de neimaginat. Am condus biblioteci, când Republica Moldova și domeniul biblioteconomic de la noi erau pe drumuri întortocheate și anevoioase... Parcă îl văd cum spune umoristic: „Kulikovski, când face un portret cuiva, se pune și pe ea alături”. Avea dreptate...

Constrângerile de tot felul ne obligau să căutăm ieșiri și să acționăm. Ne ajuta umorul filosofic al lui Rău și umorul sarcastic al meu.

Eu abordam problemele praxiologic, el – holistic, influențat fiind de înțelepții antici (pe care A. Rău îi cita în multe situații), care promovau ideea întregului, impus de epoca modernă ca principiu alcătuirii și ordonator. Abordarea întregului o regăsim în toate articolele sale științifice, filosofice, până și în discursuri. Practicile de cercetare se bazau pe imensitatea de cărți citite.

Lecturile lui Rău erau pentru mine catalogul viitoarelor lecturi. Citeam Borges în același timp cu Alexe și schimbam opinii pe marginea lecturilor. Aveam multe puncte de vedere comune despre opera argentinianului. A. Rău era fascinat de viziunile bibliosofice borgesiene. Eu însă m-am îndrăgostit de ficțiunea lui. S-a întâmplat așa că citeam *Aleph* în același timp. Făceam mereu schimb de impresii. De la conceptul bibliotecii ca paradis am rămas cu două concluzii: „Colecțiile, zicea Rău, sunt cunoaștere colectivă”, „organizată pe principiile serendipității”, adăugam eu.

A. Rău s-a îndrăgostit de Borges și de *Aleph-ul* lui ca poet și bibliotecar. „Dacă ne abstragem de la toate semnificațiile lui, zicea

el, este primul număr din sistemul de numere”. Vedea mai profund și a ajuns la concluzia că *Aleph* poate fi Biblioteca Digitală, mai ales că insista să nu numim biblioteca viitorului „bibliotecă digitală”, dar „numerică” (e mai aproape de limba română, zicea el).

Apărea și întrebarea: poate că Borges întrevedea apariția altei forme a bibliotecii? Așa Borges l-a apropiat de biblioteca digitală care ne preocupa pe atunci și care a rămas o permanență și un proces continuu de constituire, care pare infinit.

De ce i-a plăcut *Aleph* lui A. Rău? Pentru că semnifică căutarea sensului într-un univers imaginar și infinit. Simțea că în lumea virtuală va fi mai multă nevoie de căutare a sensului. Asta l-a apropiat și mai tare de Borges.

Mă întreba: ce mă gândesc despre Biblioteca Babel, biblioteca febrilă? Eu, practiciana, îi răspundeam: „O bibliotecă vie?” El prezice: „Nu prezicea oare Borges alte forme de cărți, cele digitale?”

Făcea legătură între *Aleph* (care conține toate obiectele) și *Zahir* (din altă povestire cu același nume). *Zahir* este un obiect care a devenit infinit. Oare nu prezicea Borges Internetul, dar și Lumea Virtuală? Acestea erau întrebările discuțiilor noastre.

Disonanța în receptarea noastră a lui Borges... era cauzată de obiectivele pe care le aveam noi – diferite, bineînțeles. Apoi A. Rău reprezenta tensiunea dintre *sensus* și *sapiens* – era un *Homo sensus sapiens*. El a știut a rafina explicațiile, îndemnându-ne și orientându-ne cum să gândim lucrurile în biblioteconomie sau cele din domeniul social și cultural.

Referitor la reformă, scria în *Magister dixit* [p. 77] despre anii 1990-1992: „Am scăpat de subordonarea rusească”. Era de bucurie, dar totodată și constrângere: „nu mai aveam de unde primi soluții și recomandări conceptuale, (...) am fost puși în situația de a regândi activitatea și de a găsi soluții de moment și strategice”.

A inițiat și a creat modelul strategic de dezvoltare a bibliotecii, experiență care a fost pentru el „o mutație epistemologică de cunoaștere biblioteconomică”, care l-a marcat pentru totdeauna. De aici a început munca de pronosticare, programare și de viziune – pentru a transfera bibliotecile în deceniul viitor. Apoi a urmat elaborarea unei noi concepții a Bibliotecii Naționale, care, la fel, se baza pe vizionarism, transformându-se într-un model cibernetic.

Alexe Rău a explicat multe noțiuni teoretice care au stat la baza dezvoltării bibliotecilor. Urmărea experiența bibliotecilor europene, tot ce se publica în domeniu la nivel global. A creat și a testat

modele vizionare. A abordat multidisciplinar multe teme biblioteconomice și conexe. A adus în domeniu sintagma *filosofia biblioteconomiei*, prin care interpretează lucrurile din domeniu, pornind din interiorul ființei umane. Tema ființării, spațiul, memoria, existența, cunoașterea etc., bazate pe interpretările lui Heidegger, le întâlnim frecvent în articolele lui Alexe Rău.

Îl interesa tot ce se petrece în segmentul său de timp și în viitor. Căuta rădăcinile Bibliotecii Naționale. Concura cu Biblioteca Municipală, care își scrisese istoria cumva, dar niciuna nu era adevărată – nici cea scrisă de Ganenco, nici cea scrisă de Ișaev. Dar aici, disonanța dintre noi era tacită și nici unul dintre noi n-o recunoștea. A angajat și un istoric – Ion Varta. Și profesorul Madan a intervenit în disputa noastră, propunându-ne să comemorăm împreună 160 de ani de lectură publică la Chișinău. Am rămas fiecare cu istoria sa. Varta nu a scris nimic. Nici noi nu am rescris (deși ne-am propus) istoria. E o misiune care rămas pe umerii succesorilor noștri.

Aduc un alt exemplu de dispută profesională între noi. Citez un aliniat: „Filosofia biblioteconomiei, spre care tindem, o concepem ca pe o proiectare în câmpul bibliologiei a conceptelor filosofice, sensul unui asemenea proiect constând în a aborda domeniul nostru din interiorul ființei umane, (...) obținând metode noi de tratare a lecturii, a bibliotecii, ca univers concentrat în libros, a managementului biblioteconomic” [*Magister dixit*, p. 97]. E o altă disonanță care a generat mari controverse între noi. Personal, niciodată nu am fost de acord că biblioteconomie e subordonată bibliologiei, dar ambii am pus săbiile profesionale în teacă, rămânând fiecare pe poziția sa.

Alexe Rău era un căutător în biblioteconomie – citea, călătorea în scopuri profesionale, discuta cu orice suspus, intervieva oamenii din domeniu în căutare de strategii și viziuni pentru reformarea Sistemului Național de Biblioteci și pentru Biblioteca Națională. Avea abilitatea de a interoga inteligent oamenii. Avea întrebări directe despre programările strategice, documentul strategic al unei biblioteci, despre strategiile IFLA, problema globalizării, tehnologiei și informatizării, despre schimbarea societății, despre bibliotecă și comunitatea, despre viitorul bibliotecii.

Dialogurile sale erau adresate directorilor de biblioteci naționale din diferite țări: a Bibliotecii Congresului SUA, bibliotecilor universitare, academicienilor, personalităților din Republica

Moldova, precum Andrei Vartic cu care dezghioaca subiectul „ființării ființei și biblioteca”.

Căutările sale au evoluat de la bibliologie la conceptul de „bibliosofie”, elaborând un model de curs special de instruire în acest domeniu. Aici bibliotecarul de știință Alexe Rău deviază sau trece de la bibliologie la bibliosofie, plasând filosofia biblioteconomiei în bibliosofie. Aici însă termenul „bibliologie” dispare din discurs, dar alături de filosofia biblioteconomiei el include lectura, bibliofuturologia și postmodernismul în biblioteconomie. Acest curs e o cocardă (semn distinctiv), pe care ar purta-o cu mândrie la bască sau la pieptul său și azi, dacă ar fi printre noi, la ai săi 70 de ani.

Avem impresia, citind lucrările sale (articolele, prozele sau poezia), că toate subiectele pe care le aborda A. Rău erau trecute prin *grila filosofică*. Aidoma lui Platon, care cerea *scrisul în suflet*, Alexe Rău cerea *lectura în suflet și biblioteca în suflet*, legându-le de „ființarea ființei” – un concept care se întrevede foarte subtil la Ranganathan, dar măcinat de Alexe prin morișca înțelepților din Antichitate. Întotdeauna am admirat cum aducea frumos filosofii antici în biblioteconomie.

Teza sa de doctor cu tema „Ontologia scrisului” deslușește (termenul lui A. Rău) ontosul scrisului, a cunoașterii ființei, a existenței.

Judecând după articolele științifice publicate, simțea că suntem în toiul unei tranziții în care mediul ne modelează spre un *Homo evolutis*. Pentru domeniul biblioteconomic, Alexe Rău era într-adevăr un *Homo evolutis*.

A fost un bun creștin. Dumnezeu e prezent în lucrările sale, în discursuri, în volumele tipărite. A apelat la înțelepciunea biblică: mai ales la actul reformator al lui Hristos, când avea nevoie să găsească soluții la probleme. Era convins că „procesul de cunoaștere și mai ales rezultatele acestuia nu vor valora prea mult dacă nu au fost trecute printr-o dimensionare creștină sau, în sens mai larg, dacă nu au fost alimentate de un sentiment de credință și de adevăr” [*Magister dixit*, p. 80].

Credința o regăsim și în poezia sa: *Litanie și Sunt axa credinței* („Nici un subiect/ nu este bun de predicat/ în biserică/dacă nu coboară/ la atributele omului”), *Psalm și Acvariu* („Din care parte ne privești stăpâne/ De unde ne urmărești”), *L-am întrebat pe Dumnezeu* ș.a.

Ființa și ființarea sunt subiecte pe care le regăsim frecvent și în zestrea sa poetică. A publicat cinci volume de poezie și chiar și o poezie *Către poezie*, căuta locul său în poezie și exprimându-și dragostea de ea:

Eu te-aș chema sub teiul înflorit

Dar teiul ocupat e de Mihai

Nu ocupat ci lui îi e menit

Iubita mea, sub un arțar dar hai

Dar în arțar Nichita-i stabilit

Băiatul blond ca îngerii din rai

Eu te-aș chema sub teiul înflorit

Dar teiul ocupat e de Mihai

Iubita mea, sunt deznădăjduit

Nici un copac pe-aici nu-mi spune hai

Ce-ai zice de un pom de noi sădit

Să fie nici din iad și nici din rai

Eu te-aș chema sub pomul înflorit...

Bunul nostru Rău s-a născut, cum scrie el în *Strada de fildeș a poetului*, „când Stalin murea la Moscova, Borges scria la Buenos Aires poemele sale preferate, iar la Larga tatăl său deschidea calea ființării unui băiet și unui pu(o)et... Mă las măgulit, citind poemul «Unui poet minor din antologie» scris de argentinian tot în anul nașterii mele...”. Borges l-a motivat să scrie. Scria versuri din tinerețe, dar nu le publica din modestie, din îndoială și din lipsă de bani. Eu n-aveam nici modestie, nici îndoială, încă nu-l citisem încă pe Borges și i-am editat, în 1993, prima plachetă de versuri cu banii Bibliotecii Municipale: volumul *Spune ceva* de 120 de pagini, de bun augur.

Alexei Rău își cânta în versuri dragostea, durerile, deznădej-dile, temerile, visele camuflate filosofic în pânza textului. Doar uneori, rar, se întâmpla să le spună direct, să le dezgolească: „Vezi troleibuzul?/ El se aseamănă cu mine/ Stau și eu cu brațele întinse și mă țin de sârmele/ sufletului tău/ ca să nu cad... Am uneori/ Câte-o pană la inimă/ Roata sufletului/ Se oprește din mers/ dar pornește...” (*Autoportret*). Cine l-ar fi crezut, când le-a scris?

În *Litanie*, e vorba de ființare, de ființarea lui: „În fața morții eu nu am cuvânt/ Căci moartea de cuvânt nici nu mai știe/ Mai lasă-mă puțin pe-acest pământ/ Cu tine am să fiu o veșnicie?/ Mai

lasă-mă să mai trăiesc iubind/ Dacă mă lași îți scriu o poezie/ În fața morții eu nu am cuvânt/ Căci moartea de cuvânt nici nu mai știe”. Acum, la acest moment aniversar de post-ființare, citim finalul *Litaniei* altfel, la prezent: „Trecutul meu e în pământ/ În fața morții n-am avut cuvânt”.

Viața noastră e ca un castel de nisip... Dar contează câte castele ai construit, câte s-au năruit, câte au fost ridicate din nou, câte au fost renovate... Totul e o curgere, cum zicea Heraclit – înțeleptul, pe care Alexe Rău adesea îl cita.

Discutam și despre povestirea *Funes cel ce nu uită*, care, zicea A. Rău, imita memoria! Or, biblioteca, adăugăm noi, este în sine memorie, care o și creează.

CZU 024.5: 027.52(478-25)=135.1

CINE ESTE UTILIZATORUL SERVICIILOR CĂRȚII? O ÎNCERCARE DE TIPOLOGIE A CITITORULUI

*Maria PILCHIN,
scriitoare, cercetătoare,
Secția studii și cercetări, BM „B.P. Hasdeu”*

În cei zece ani de activitate în cadrul unei biblioteci publice – Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” din Chișinău –, ne-am îndreptat interesul (inițial, cumva egocentric) înspre scriitori: scriitorii de pe raft, scriitorii din colecția instituției, scriitorii invitați în cadrul diferitor programe, evenimente online și offline, scriitorii premiați de bibliotecă (Premiile „B.P. Hasdeu” pentru Debut în literatură), scriitorii angajați, prestatori de servicii de bibliotecă, scriitorii voluntari etc. Am și scris în câteva rânduri despre acest aspect al domeniului infodocumentar – o dimensiune interdisciplinară care consemnează deschiderea domeniului biblioteconomic pentru alte profesii și ocupații ale cercetării, pedagogiei și creației.

Cu timpul însă, preocupările noastre au migrat înspre celălalt pol – cititorul, acest *utilizator ideal* al bibliotecii și la mare căutare în ultimul timp, așa cum populăm cu toții un univers în care economia atenției este un ax al dezvoltării umane. Ne tot batem pe